

minima re ad reprehendum contenti esse videantur. Quare, quoniam ejuſmodi ⁶⁹ theatrum tuis virtutibus eſt datum, celebritate refertiffimum, magnitudine ampliffimum, iudicio eruditiffimum, natura autem ita reſonans, ut uſque Romam ſignificationes, voceſque referantur; contendere, quaſo, atque elabora, non modo ut his rebus dignus fuiſſe, ſed etiam ut illa omnia tuis artibus ſuperaffe videare.

XV. Et quoniam mihi caſus urbanam in magiſtratibus adminiſtrationem reipublicæ, tibi provincialem dedit; ſi mea pars nemini cedit, fac ut tua cæteros vincat. Simul & illud cogita, nos non de reliqua, & ſperata gloria jam laborare, ſed de parta dimicare: quæ quidem non tam expetenda nobis fuit, quam tuenda eſt. Ac ſi mihi quidquam eſſet abs te ſeparatum, nihil amplius deſiderarem hoc ſtatu, qui mihi jam partus eſt. Nunc vero res ſic ſeſe habet, ut, niſi omnia tua facta atque diſta noſtris rebus iſtinc reſpondeant, ego me meis tantis laboribus tantique periculis, quorum tu omnium particeps fuiſti, nihil conſecutum putem. Quod ſi ut ampliffimum nomen conſequeremur, unus præter cæteros adjuviſti; certe idem, ut id retineamus, præter cæteros elaborabis. Non eſt tibi his ſolis utendum exiſtimationibus ac iudiciis, qui nunc ſunt, hominum; ſed iis etiam, qui futuri ſint: quanquam illorum erit verius iudicium, obreſtatione & malevolentia liberatum. Denique illud etiam debes cogitare, non te tibi ſoli gloriam quarere: quod ſi eſſet, tamen non negligeres; præſertim cum ampliffimis ⁷⁰ monumentis conſecrare voluiſſes memoriam nominis tui: ſed ea tibi eſt communicanda mecum, prodenda liberis noſtris. In quo cavendum eſt, ne ſi negligentior fueris, non ſolum tibi parum conſuluiſſe, ſed etiam tuis invidiſſe videaris.

XVI. Atque hæc non eo dicuntur, ut te oratio mea dormientem excitaffe, ſed potius ut currentem incitaſſe videatur.

⁶⁹ Theatrum tuis virtutibus eſt datum] Magnæ eſt loci huius varietas & perturbatio; quod librarius quidam pro tuis poſuerit totius; alius addiderit Aſie; alius aliter verba inverterit. Ego ſeſutus ſum, quæ pro-

bavit Manutius (& Lambinus edidit.) ⁷⁰ Monumentis] Referunt hoc ad honores, quorum meminit in cap. 10. Manutius putat, referri ad annales a Quinto ſcriptos.

tur. Facies enim perpetuo, quæ feciſti, ut omnes æquitatem tuam, temperantiam, ſeveritatem, integritatemque laudent. Sed me quædam tenet, propter ſingularē amorem, infinita in te aviditas gloriæ. Quanquam illud exiſtimo, cum jam tibi Aſia, ſicut unicuique ſua domus, nota eſſe debeat; cum ad tuam ſummam prudentiam tantus uſus acceſſerit; nihil eſſe, quod ad laudem attineat, quod non tu optime perſpicias; & tibi non, ſine cuiuſquam hortatione, in mentem veniat quotidie. Sed ego, qui, cum tua lego, te audire, & qui, cum ad te ſcribo, tecum loqui videor: idcirco & tua longiſſima quaque epiſtola maxime delector, & ipſe in ſcribendo ſæpe ſum longior. Illud te ad extremum & oro, & hortor, ut, tanquam poætæ boni, & actores induſtrii ſolent, ſic tu in extrema parte, & concluſione muneris ac negotii tui diligentiffimus ſis; ut hic tertius annus imperii tui, tanquam ⁷¹ tertius actus, perfectiſſimus, atque ornatiſſimus fuiſſe videatur. Id facillime facies, ſi me (cui ſemper uni magis, quam univerſis, placere voluiſti) tecum ſemper eſſe putabis, & omnibus iis rebus, quas dices, ac facies, intereſſe. Reliquum eſt, ut te orem, ut valetudini tuæ, ſi me & tuos omnes valere vis, diligentiffime ſervias.

⁷¹ Tertius actus] Hinc apparet, aliquando tribus actibus fabulas fuiſſe concluſas; huius loci comparatio non cadit in numerum, ſed in finem & concluſionem.

MARCUS Q. FRATRI S.

II. STATIUS ad me venit a. d. VIII. Kal. Novemb. Ejus adventus, quod ita ſcripſiſti ¹ direptum iri te a tuis, dum is abeſſet, moleſtus mihi fuit. Quod autem expectationem tui, concurſumque eum, qui erat futurus, ſi una tecum

D 2

dece-

ARG. De Stati liberti nimis apud Quintum gratioſi adventu, & hominum de eo ſermonibus & querelis: de Gracis, quos commendaverat, aut quibus videbatur indulgere, excuſatio: de liceris Quinti iniquis, duris, contrariis, de eiſque tollendis conſilium: L. Flavii, cui hereditas in Aſia venerat, alio-

rumque commendatio: oburgationum ſuarum excuſatio, ac tandem de rebus publicis commemoratio. Anno U. C. 694.

¹ Direptum] Quod rem domesticam Statii liberti ſtudio ac fidelitate conſervari Quintus arbitraretur. Manutius.

decederet, neque antea visus esset, sustulit; id mihi non incommode visum est accidisse. Exhaustus enim est sermo hominum, & multas emissas jam ejusmodi voces, ² ἀλλ' αἰεὶ τὴν φῶτα μέγαν. Quae te absente confecta esse laetor. Quod autem idcirco a te missus est, mihi ut se purgaret, id necesse minime fuit. Primum enim nunquam ille mihi fuit suspectus: neque ego, quae ad te de illo scripsi, scripsi meo iudicio: sed cum ratio falsusque omnium nostrum, qui ad rempublicam accedimus, non veritate solum, sed etiam fama niteretur, sermones ad te aliorum semper, non mea iudicia perscripsi. Qui quidem quam frequentes essent, & quam graves, adventu suo Staius ipse cognovit. Etenim intervenit nonnullorum querelis, quae apud me de illo ipso habebantur, & sentire potuit sermones iniquorum in suum potissimum nomen erumpere. Quod autem me maxime movere solebat, cum audiebam illum plus apud te posse, quam gravitas illius aetatis, & imperii prudentia postularet: quam multos enim mecum egisse putas, ut se Statio commendarem? quam multa autem ipsum ³ ἀπελάς mecum in sermone ita protulisse? ⁴ *Id mihi non placuit: monui, suavis, deterrui.* Quibus in rebus etiam si fidelitas summa est, (quod prorsus credo, quoniam tu ita iudicas) tamen species ipsa tam gratiosi liberti, aut servi, dignitatem habere nullam potest. Atque hoc sic habeto, (nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere debeo) materiam omnem sermonum eorum,

² Αἰεὶ αἰεὶ] Sed semper hominem quendam magnum &c. Homeri versus est in Odyss. 9. vers. 513. de Ulyssae Polypheno pronunciat: a quo tam pusillo, tanquam imbecillo miratur se esse excusatum. Nunc, qua ratione sententia, de Ulyssae & Polypheno ab Homero prolata, ad Quintum & ad Staium accommodari possit, ut certe egregie potest, consideremus. Per triennium jam Quintus Asiaticam rexerat. Scripta enim est epistola in exitu fere anni tertii. Rationem ejus administrationis fama jam nunciatae Romam pertrulerant; fatique notam erat omnibus in rebus eum uti consilio Statii liberti; quod Cicero modo occulte, modo aperte conque- ritur. Expectabantigitur homines liberti Statii adventum in urbem cum Quinto, quasi

τὴν φῶτα μέγαν; a quo provinciam esse administratam, tanquam a proconsole, audissent: qui cum venisset, quasi decepti, iridem ut Polyphenus, isdem, quibus ille, verbis errorem suum poterant indicare. Quae igitur voces, si cum Quinto Staius uerba esset ingressus, conjectae fuissent, eas in unum Staium, absente Quinto, emissas Cicero gaudet, idque modestè significat, cum ait, *id mihi non incommode visum est accidisse*: ne offenderet animum Quinti ad iracundiam propensum, & de Statio optime existimantis. Idem.

³ ἀπελάς] Tuto, secure.

⁴ *Id mihi non placuit*] Verba sunt, quae in sermone cum Marco proferebat libertus ille.

rum, qui de te detrahere velint, Staium dedidit: & antea tantum intelligi potuisse, ⁵ iratos tua severitati esse nonnullos: hoc manumisso, iratis, quod loquerentur, non desuisse.

II. Nunc respondebo ad eas epistolas, quas mihi reddidit L. Cæsius, (cui, quoniam ita te velle intelligo, nullo loco deero) quarum altera est de ⁶ Blandenio Zeuxide, quem scribis certissimum matricidam tibi a me intime commendari. Quae de re, & de hoc genere toto, ne forte me in Gracos tam ambitiosum factum esse mirere, pauca cognosce. Ego cum Gracorum querelas nimium valere sentirem, propter hominum ingenia ad fallendum parata, quoscumque de te queri audivi, quacumque potui ratione placavi. Primum ⁷ Dionysipolitas, qui erant inimicissimi ⁸ mei, lenivi: quorum principem ⁹ Herminippum non solum sermone meo, sed etiam familiaritate devinxi. Ego Apamensem Hephæstum, ego levissimum hominem Megaristum Antandrium, ego Niciam Smyrnaeum, ego ¹⁰ nugas maximas omni mea comitate sum complexus, Nymphontem etiam Colophonium; quae feci omnia, non quo me aut ii homines, aut tota natio delectaret: pertasum est levitatis, assentationis, animorum non officis, sed temporibus servientium. Sed ut ad Zeuxim revertar: cum is de M. Cascellii sermone secum habito, quae tu scribis, ea ipsa loqueretur, obstiti ejus sermone, & hominem in familiaritatem recepi. Tua autem quae fuerit cupiditas tanta nescio, quod scribis cupiisse te, quoniam Smyrnae duos Myfios insuisset ¹¹ in culeum, simile in superiore parte provinciae edere exemplum severitatis tuae, & idcirco Zeuxim elicere omni ratione voluisse: quem adductum in iudicium fortasse dimitti non oportuerit; conquiri vero, & elici blanditiis (ut tu scribis) ad iudicium, necesse non fuit; eum praesertim hominem, quem

⁵ Iratos] Vide ad Atrici. II. r8.

⁶ Blandenio] Ex urbe Blaudo, quae est in Phrygia. Manutius.

⁷ Dionysipolitas] Opinor scribendum, Dionysipolitas. In veteribus enim nomenclatibus video incisum, ΔΙΟΝΥΣΙΟΠΟΛΙΤΗΝ. Urfusus.

⁸ Mei] Forte abundat, mei, & subau-

diendum, tui. Manutius.

⁹ Herminippum] De quo, Orat. pro Flacco.

¹⁰ Nugas maximas] Levissimos infimaeque conditionis homines, qui nec nominandi sunt. Manutius.

¹¹ In culeum] Quae parriocidarum erat poena. Vide pro Sex. Roscio Amer.

quem ego & ex suis civibus, & ex multis aliis quotidie magis cognosco nobiliorem esse prope, quam civitatem suam. At enim Græcis solis indulgeo. Quid? L. ¹² Cæcilium nonne omni ratione placavi? quem hominem? qua ira? quo spiritu? quem denique, præter Tuscenium, cuius causa sanari non potest, non mitigavi? ¹³ Ecce supra caput homo levis ac fordidus, sed tamen equestri censu, Catienus: etiam is lenietur. Cujus tu in patrem quod fuisti asperior, non reprehendo; certo enim scio te fecisse cum causa. Sed quid opus fuit ejusmodi literis, quas ad ipsum misisti? illum crucem sibi ipsum constituere, ex qua tu eum ante detraxisses: te curaturum ¹⁴ fumo ut combureretur, plaudente tota provincia. Quid vero ad C. Fabium nescio quem? (nam eam quoque epistolam T. Catienus circumgestat) renuntiari tibi, Licinium plagiarium cum suo pullo ¹⁵ milvino tributa exigere? Deinde rogas Fabium, ut & patrem, & filium vivos comburat, si possit: sin minus, ad te mittat, uti iudicio comburantur. Hæ literæ abs te per jocum missæ ad C. Fabium, si modo sunt tuæ, cum leguntur, invidiosam atrocitatem verborum habent. Ac si omnium mearum literarum præcepta repetes, intelliges nihil esse a me, nisi orationis acerbitatem, & iracundiam, &, si forte, raro literarum missarum indiligentiam reprehensam. Quibus quidem in rebus si apud te plus auctoritas mea, quam tua, sive natura paulo acrior, sive quædam dulcedo iracundiæ, sive dicendi sal facetiæque valuisse, nihil sane esset, quod nos poeniteret. Et mediocri me dolore putas affici, cum audiam, qua sit existimatione ¹⁶ Virgilius, qua tuus vicinus Cn. Octavius? Nam si te ¹⁷ interioribus vicinis tuis, Ciliciei, & Syriaco anteponis, valde magnum facis. Atque is dolor est, quod cum ii, quos nominavi, te innocentia non vincant,

¹² Cæcilium] Hi sunt homines Romani, qui in provincia Quinti negotiabantur. *Manut.*

¹³ Ecce supra caput] Ecce præter eos, quos significavi, occurrit animo meo, & quasi supra caput addat, a me nominandus Catienus. *Idem.*

¹⁴ Fumo] Pro fumo placeret si legeretur, fumo. *Ursinus.*

¹⁵ Milvino] Videtur fuisse Licinii servulus, aut certe comes in rapinis hoc nomine. Addit, Pullo, per jocum, ad rapacitatem indicandam, quia milvii rapaces. *Manutius.*

¹⁶ Virgilius] Vide Or. pro Plancio.

¹⁷ Interioribus vicinis] Qui in ipsa Asia sunt, & aliquam provinciam tuam partem, a te demandatam, administrant. *Manut.*

cant, vincunt tamen officio benevolentia colligenda, qui neque Cyrum Xenophontis, neque Agefilaum noverint: quorum regum summo in imperio nemo unquam verbum ullum asperius audivit.

III. Sed hæc a principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. Nunc tamen decedens (id quod mihi jam facere videris) relinque, quæso, quam jucundissimam memoriam tui. Successorem habes perblandum; cætera valde illius adventu tua requirentur. In literis mittendis (ut sæpe ad te scripsi) nimium te ¹⁸ exorabilem præbuvisti. ¹⁹ Tolle omnes, si potes, iniquas, tolle inusitatas, tolle contrarias. Staius mihi narravit scriptas ad te solere afferri, ab se legi, &, si iniquæ sint, fieri te certiores. Antequam vero ipse ad te venisset, nullum delectum literarum fuisse: ex eo esse volumina selectarum epistolarum, quæ reprehendi solerent. Hoc de genere nihil te nunc quidem moneo; sero est enim, ac serè potes multa me varie diligenterque monuisse. Illud tamen quod Theopompo mandavi, cum essem admonitus ab ipso, vide per homines amantes tui, quod est facile, ut hæc genera tollantur epistolarum, primum iniquarum, deinde contrariarum, tum absurde & inusitate scriptarum, postremo in aliquem contumeliosarum. Atque ego hæc tam esse, quam audio, non puto: &, si sunt occupationibus tuis minus animadverta, nunc perspice, & purga. Legi epistolam, quam ipse scripserit Sylla nomenclator dictus est, non probandam: legi nonnullas iracundas. Sed ²⁰ tempore ipso de epistolis. Nam cum hanc paginam tenerem, L. Flavius prætor designatus ad me venit, homo mihi valde familiaris. Is mihi, te ad procuratores suos literas misisse, quæ mihi visæ sunt iniquissimæ: ne quid de bonis, quæ L. Octavii Nalonis fuissent, cui L. Flavius heres est, diminuerent ante, quam C. Fundanio pecuniam solvissent. Itemque misisse ad Apollonidientes, ne de bonis, quæ Octavii fuissent, diminui paterentur, priusquam Fundanio debitum solutum esset. Hæc mihi verisimilia non videntur:

¹⁸ Exorabilem] Edit. vetus, inexorabilem. Supprimantur. *Manutius.*
¹⁹ Tolle] Da operam ut colligantur, & stolis a te paulo consideratius scribendis.
²⁰ Tempore ipso] Opportune hæc de epistolis.

tur: sunt enim a prudentia tua remotissima. Ne diminuat heres? Quid, ²¹ si infirietur? Quid, si omnino non debetur? Quid? ²² prator solet judicare deberi? Quid? ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moveor? nemo magis: sed via juris ejusmodi est quibusdam in rebus, ut nihil sit loci gratiæ. Atque ita mihi dicebat Flavius, scriptum in ea epistola, quam tuam esse dicebat, te aut quasi amicis tuis gratias acturum, aut quasi inimicis incommoda laturum. Quid multa? ferebat graviter, id vehementer mecum querebatur, orabatque ut ad te quam diligentissime scriberem: quod facio, & te proorsu vehementer etiam atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flavii ²³ remittas de diminuendo, & Apollonidienibus ne quid perscribas, quod contra Flavium sit: amplius, & Flavii causa, & scilicet Pompeji, facias omnia. Nolo medius fidius ex tua injuria in illum tibi liberalem me videri: sed & te oro, ut tu ipse auctoritatem & monumentum aliquod decreti, aut literarum tuarum relinquant, quod sit ad Flavii rem & ad causam accommodatum. Fert enim graviter homo, & mei observantissimus, & sui juris dignitatique retinens, se apud te neque amicitia, neque jure valuisse: &, ut opinor, Flavii aliquando rem & Pompejus, & Casar tibi commendarunt: & ipse ad te scripserat Flavius, & ego certe. Quare si ulla res est, quam tibi me faciendam petente putes, hæc ea sit. Si me amas, cura, elabora, perfice, ut Flavius & tibi, & mihi quam maximas gratias agat. Hoc te ita rogo, ut majore studio rogare non possim.

IV. Quod ad me de Hermia scribis mihi mehercule valde molestum fuit. Literas ad te parum fraterne scripseram, quas oratione Diodoti, Lucalli liberti, commotus, ²⁴ de pactione statim quod audieram, iracundius scripseram, & revocare cupiebam. Huic tu epistolæ non fraterne scriptæ, fraterne debes

²¹ Si infirietur] Deberi quidquam Fundanio. *Idem.*

²² Prator] Prator, ut in libro de Legibus ostendimus, non judicabat, sed jus dicebat. Judicabant autem judices a pratore dati, cum aliis de causis, tum etiam de his, in quibus petita pecunia deberetur nec-

ne, dijudicari oportebat. Monet igitur Quintum, contra consuetudinem eum fecisse, qui judicaverit deberi. *Idem.*

²³ Remittas de diminuendo] Permittas ut de bonis Oclavii diminui possint. *Idem.*

²⁴ De pactione] Inter Græcos & publicanos a te facta. *Idem.*

ignoscere. De Cenforino, Antonio, Cassio, Scævola, te ab is diligere (ut scribis) vehementer gaudeo. Cætera fuerunt in eadem epistola graviora, quam vellem. ²⁵ Ὁρῶ δὲ τὴν αὐτῆς, & ²⁶ ἀπὸ τῆς ἑξῆς. Majora ista erunt. Meæ objurgationes fuerunt amoris plenissima: ²⁷ quæ sunt nonnulla, sed tamen mediocria, & parva potius. Ego te nunquam ulla in te dignum minima reprehensione putassem, cum te sanctissime gereres, nisi inimicos multos haberemus. Quæ ad te aliqua admonitione, aut objurgatione scripsi, scripsi propter diligentiam cautionis meæ, in qua & maneo, & manebo, & idem ut facias, non desistam rogare. Attalus Iphemenus mecum egit, ut se ne impedires, quo minus, quod ad Q. Publiceni statuum decretum est, erogaretur: quod ego te & rogo, & admoneo; ne talis viri, tamque nostri necessarii, honorem minui per te, aut impediri velis. Præterea Æsopi tragœdi, nostri familiaris, Licinius servus, tibi notus, aufugit. Is Athenis apud Patronem Epicureum pro libero fuit: inde in Asiam venit: postea Plato quidam Sardinianus, Epicureus, qui Athenis solet esse multum, & qui tum Athenis fuerat, cum Licinius eo venisset: cum eum fugitivum postea esse ex Æsopi literis cognovisset, hominem comprehendit, & in custodiam Ephesi tradidit: sed in publicam, ²⁸ vel in pistrinum, non satis ex literis ejus intelligere potuimus. Tu quoque modo, quoniam Ephesi est, hominem investigates velim, summaque diligentia vel tecum deducas. Noli spectare quanti homo sit: parvi enim pretii est, qui jam nihili sit: sed tanto dolore Æsopus est affectus

Tom. IX.

E

pro-

²⁵ Ὁρῶ δὲ τὴν αὐτῆς] Videtur alludere ad sententiam illam vulgatam, ad ἑρῶν, ἡσυχῆς, ὅτι ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀπορροῦς, quam Seneca lib. XII. Epistolarum (ep. 85.) Latine pronuntiat in illo loco, Gubernator tibi non felicitatem promissit, sed fidelem operam & navis regenda scientiam; hæc eo magis apparet, quo illi magis aliqua fortuita vitæ obstitit, qui hoc potius dicit, Neptune, nunquam hanc navem, nisi rectam; arti satisfecit, tempestas non opus gubernatoris impedit, sed successum, &c. *Videtur.*

²⁶ ἀπὸ τῆς ἑξῆς] Semel mori. Hæc verba ut & superiora Græca, Junio videntur ex literis Q. Fratris. Secus tamen Manutio.

²⁷ Quæ sunt nonnulla] Hoc non ad ipsa verba, quæ antecedunt, sed ad eorum sententiam accommodat. Quæ, inquit, in te reprehendi, & sunt omnino aliqua, sed tamen mediocria, & parva potius. Manut. Ita etiam *Videtur*. sed alii, quæ sunt nonnulla, sed tamen mediocres, & parva potius.

²⁸ Vel in pistrinum] Romanus, contra quam reliqui mei, in loco non habet. Ego, quamquam scio vulgatam lectionem & grammaticorum præceptis & scriptorum exemplis repugnare, tamen ejus unius libri auctoritatem tot aliorum testimonio præferre non audeo. *Malaspina.*

propter servi scelus & audaciam, ut nihil ei gratius facere possis, quam si illum per te recuperarit.

V. Nunc ea cognosce, quæ maxime exoptas. Rempublicam funditus amisimus: adeo ut ²⁹ Cato, adolescens nullius conflicti, sed tamen civis Romanus & Cato, vix vivus effugeret; quod, cum Gabinium de ambitu vellet postulare, neque prætores ³⁰ diebus aliquor adiri possent, vel ³¹ potestatem sui facerent, in concionem ascendit, & Pompejum privatus dictatorem appellavit. Propius nihil est factum, quam ut occideretur. Ex hoc, qui sit status totius reipublicæ, videre potes. Nostræ tamen causæ non videntur homines defuturi. Mirandum in modum profitentur, offerunt se, pollicentur: & quidem cum spe sum maxima, tum majore etiam animo. Spero superiores fore nos: confido animo, ut in hac republica ne casum quidem ullum pertimescam: sed tamen res sic se habet. Si diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret, ut multiplicata gloria discedamus; sin autem vi agere conabitur, spero fore studiis non solum amicorum, sed etiam alienorum, ut vi resistamus. Omnes & se, & suos liberos, amicos, clientes, libertos, servos, pecunias denique suas pollicentur. Nostra antiqua manus bonorum ardet studio nostri, atque amore. Si qui antea aut alieniores fuerant, aut languidiores, nunc horum regum odio se cum bonis conjungunt. Pompejus omnia pollicetur, & Cæsar: quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione diminuam. Tribuni plebis designati sunt nobis amici. Consules se optime ostendunt. Prætores habemus amicissimos, & acerrimos cives; Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum: bonos etiam alios: sed hos singulares. Quare magnum fac animum habeas, & spem bonam. De singulis tamen rebus, quæ quotidie gerantur, faciam te crebro certiorum.

MAR-

²⁹ Cato] C. Cato, is qui tricennio post tribunus pl. rogationem promulgavit de abrogando Lentulo imperio. Fam. ep. 5. lib. 1. Manur.

³⁰ Diebus] Nelasie. Titinius.

³¹ Potestatem] Hoc est, se ad Catonis arbitrium non accommodarent. Idem.

ARG. De pueris sine custodia missis se excusat, & de exilii miseria & calamitate graviter conqueritur. Anno U. C. 695.

MARCUS Q. FRATRI S.

III. MI frater, mi frater, mi frater, tunc id veritus es, ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te sine literis miserim? aut etiam, ne te videre noluerm? Ego tibi irascerer? tibi ego possem irasci? scilicet: tu enim me afflixisti: tui me inimici, tua me invidia, ac non ego te misere peridi. Meus ille laudatus consulatus, mihi te, liberos, patriam, fortunas; tibi velim ne quid eripuerit, præter unum me. Sed certe a te mihi omnia semper honesta & jucunda ceciderunt; a me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, desiderium, moeror, solitudo. Ego te videre noluerm? Immo vero me a te videri nolui. Non enim vidisses fratrem tuum: non eum, quem reliqueras: non eum, quem noras: non eum, quem flens flentem, ¹ prosequentem proficiscens dimiseras: ne vestigium quidem ejus, nec simulacrum; sed quandam effigiem spirantis mortui. Atque utinam me mortuum prius vidisses, aut audisses! Utinam te non solum vitæ, sed etiam dignitatis meæ supersitem reliquissim! Sed testor omnes deos, me hac una voce a morte esse revocatum, quod omnes in mea vita partem aliquam tuæ vitæ repositam esse dicebant. Quare peccavi, scelerateque feci: nam si cecidissim, mors ipsa meam pietatem, amoremque in te facile defenderet. Nunc commisi, ut vivo me careres, vivo me aliis indigeres: mea vox in domesticis periculis potissimum occideret, quæ sæpe alienissimis præsidio fuisset. Nam quod ad te pueri sine literis venerunt, quoniam vides non fuisse iracundiæ causa, certe pigritia fuit, & quædam infinita vis lacrymarum, & dolorum. Hæc ipsa me quo fletu putas scripissim? eodem, quo te legere certo scio. An ego possum aut non cogitare aliquando de

E 2 te;

¹ Præter unum me.] Vereor enim, ne qui me perdidissent, iidem non plane mea pernicie satiati, eadem, quæ mihi, eripere tibi conentur, dignitatem, patriam, fortunas. Manur.

² Prosequentem.] Cum in Asiam imperio proconsulari profectus es. Mos enim hic e-

rat, nimirum laudandus ob humanitatem, ut non solum propinquos, verum & amicos, ad provincias administrandas proficiscentes prosequerentur extra urbem. Hinc illud ad Appium, Fam. lib. III. Cum te paludatum prosequer. Idem.

te; aut unquam sine lacrymis cogitare? Cum enim te desidero, fratrem solum desidero? Ego vero suavitate³ prope fratrem, prope æqualem, obsequio filium, consilio parentem. Quid mihi sine te unquam, aut tibi sine me jucundum fuit? Quid, quod eodem tempore desidero filiam? qua pietate, qua modestia, quo ingenio? effigiem oris, sermonis, animi mei? Quid filium venustissimum, mihi que dulcissimum? quem ego ferus ac ferreus e complexu dimisi meo, sapientiores puerum quam vellem: sentiebat enim miser jam, quid ageretur. Quid vero tuum filium? quid⁴ imaginem meam, quam meus Cicero & amabat ut fratrem, & jam ut majorem fratrem verebatur? Quid, quod mulierem miserrimam, fidelissimam conjugem, me prosequi non sum passus, ut esset quæ reliquias communis calamitatis communes liberos tueretur? Sed tamen, quoquo modo potui scripsi, & dedi literas ad te Philogono, liberto tuo, quas credo tibi postea redditas esse: in quibus idem te hortor & rogo, quod pueri tibi verbis meis nuntiant, ut Romam protinus pergas & properes. Primum enim⁵ te præsidio esse volui, si qui essent inimici, quorum crudelitas nondum esset nostra calamitate satiata. Deinde congressus nostri lamentationem pertimui: digressum vero non tulifsem: atque etiam id ipsum, quod tu scribis, metuebam, ne a me distrahi non posses. His de causis hoc maximum malum, quod te non vidi, quo nihil amantissimis & conjunctissimis fratribus acerbius ac miserius videtur accidere potuisse, acerbum, minus miserum fuit, quam fuisset cum congressio, tum vero digressio nostra. Nunc, si potes, id quod ego, qui fortis tibi semper videbar, non possum, erige te

³ *Prope fratrem*] Tolle, fratrem: sincerus erit, qui nunc mendosus locus est. Nam quæ solet inter æquales suavitas esse, (soler autem maxima) eandem prope inter ipsos esse Cicero dicit. Ergo non fratrem solum desiderat, simul enim desiderat æqualem: desiderat filium: desiderat parentem. Quod autem de tollenda dictione, fratrem, diximus, somnium non est: nam Franciscus Petrarca, poeta sermonis Italici hodierni omnium elegantissimus, Latini veteris haud valde hominis, ita legit in epistola 107. Habuit enim

librum scriptum, iis, qui nunc reperiuntur, emendatiorem. *Idem.* Et hic fratrem delendum Malaspina censet.

⁴ *Imaginem meam*] Legendum fortasse est, imaginem tuam, Quod videtur & Manutio Lambini.

⁵ *Te præsidio*] Te ipsum tibi præsidio præsentem esse. Nam si quid temporis in reditu poneret, fieri posset, ut aliquid interrim abens calamitatis acciperes. Hoc & ad Atticum scribit lib. III. *Mansuet.*

& confirma, si qua subeunda dimicatio erit. Spero, si quid mea spes habet⁶ auctoritatis, tibi & integritatem tuam, & amorem in te civitatis, & aliquid etiam misericordiam nostri, præsidii laturam. Sin eris ab⁷ isto periculo vacuus: ages scilicet, si quid agi posse de nobis putabis; de quo scribunt ad me quidem multi multa, & se sperare demonstrant: sed ego quid sperem, non diffipio, cum inimici plurimum valeant, amici partim deseruerint me, partim etiam prodiderint: qui in meo reditu fortasse reprehensionem sui sceleris pertimescant. Sed ista qualia sint, tu velim perspicias, mihi que declares. Ego tamen, quamdiu tibi opus erit, si quid periculi⁸ subeundum videbis, vivam. Diutius in hac vita esse non possum. Neque enim tantum virium habet ulla aut prudentia, aut doctrina, ut tantum dolorem possit sustinere. Scio fuisse & honestius moriendi tempus, & utilius: sed non hoc solum: multa alia prætermisi: quæ si queri velim præterita, nihil agam, nisi ut augeam dolorem tuum, indicem stultitiam meam. Illud quidem nec faciendum est, fieri nec potest, me diutius, quam aut⁹ tuum tempus, aut firma spes postulabit, in tam misera tamque turpi vita commorari: ut qui modo fratre fuerim, liberis, conjuge, copiis, genere ipso pecuniæ beatissimus; dignitate, auctoritate, existimatione, gratia non inferior, quam qui unquam fuerunt amplissimi; is nunc in hac tam afflicta perditaque fortuna, neque me, neque meos lugere diutius possim. Quare quid ad me scripisti¹¹ de permutatione? quasi vero nunc me non tuæ

facul-

⁶ *Auctoritatis*] Si modo quid apud te valeat hoc, quod me sperare vides, erige te, & confirma. Spero autem tibi tuam integritatem, & amorem in te civitatis, & aliquid etiam misericordiam nostri, præsidii laturam. *Idem.*

⁷ *Isto*] Quod ad te attinet. Timebat videlicet, ne quis ei, in urbem reverso, diem diceret ob provinciam avare administratam. Ad Atticum lib. III. *Idem.*

⁸ *Subeundum*] Supple, tibi.

⁹ *Tuum tempus*] Tuum periculum. Non placet, inquit, vivere, nisi si aut aliquid tuis rationibus, dum in periculo versaris, possum consulere; aut spem, non dico ali-

quam aut mediocrem, sed omnino firmam de meo reditu esse intelligis. Non enim exigua in spe tantum pono, ut in tam misera turpique vita diutius velim commorari. *Mansuet.*

¹⁰ *Genere ipso pecuniæ*] Placeret sic: *Genere ipso, pecuniæ*: ut C. Pisonem generum vehementer Cicero probavit. Vide de claris Oratoribus. *Idem.*

¹¹ *De permutatione*] Te, cum ad urbem perveneris, pecuniæ, permutatione sumptam, si ego vellem, mihi curaturum. Quorsum hoc ad me retulisti? quasi vero nunc, &c. *Idem.*

facultates sustineant. Qua in re ipsa video miser, & sentio, quid sceleris admiserim, cum de visceribus tuis & filii tui satisfacturus sis, quibus debes: ego acceptam¹² ex arario pecuniam tuo nomine frustra dissipavi. Sed tamen & M. Antonio, quantum tu scripseras, & Capioni tantundem solutum est: mihi ad id, quod cogito, hoc quod habeo satis est. Sive enim restituimur, sive desperamur, nihil amplius opus est. Tu, si forte quid erit molestiæ, te ad Crassum & ad Calpurnium conferas, censeo. Quantum Hortensio credendum sit, nescio. Me summa simulatione amoris, summaque affiduitate quotidiana sceleratissime insidiosissimeque tractavit, ad juncto quoque Arrio: quorum ego consiliis, promissis, præceptis defuitus, in hanc calamitatem incidi. Sed hæc occultabis, ne quid obsint. Illud caveto: & eo puto per Pomponium fovendum tibi esse ipsum Hortensium,¹³ ne ille versus, qui in te erat collatus, cum ædilitatem petebas, de lege Aurelia, falso testimonio confirmetur. Nihil enim tam timeo, quam ne, cum intelligant homines quantum misericordiæ nobis tuæ preces, & tua salus allatura sit, oppugnent te vehementius. Mesalam tui studiosum esse arbitror: Pompejum etiam simulatorem puto. Sed hæc utinam non experiare! quod precarer deos, nisi meas preces audire desissent. Veruntamen precor, ut his infinitis nostris malis contenti sint: in quibus non modo tamen nullius inest peccati infamia, sed omnis dolor est, quod optime factis poena est maxima constituta. Filiam meam, & tuam, Ciceronemque nostrum, quid ego, mi frater, tibi commendem? Quin illud mæreo, quod tibi non minorem dolorem illorum orbitas¹⁴ affert, quam mihi. Sed, te incolumbi,

orbi

¹² Ex arario] Quæ tibi Asie prætori de publico debebatur. Certam enim pecuniam provinciarum rectoribus resp. numerabat. Fani. lib. II. Idem.

¹³ Ne ille versus] Verebatur, puto, ne Quintus frater de ambitu accusaretur: quod in perenda ædilitate pecuniam contra leges dedisset. Quo tempore versus quidam in eum de lege Aurelia, qui ambitum notaret, conferbatur. Licet autem existimare, lege hæc factum de ambitu aliquid fuisse. Idem.

¹⁴ Affert] Legitur in codice Sorbonico, affert. Cum enim has ad Q. Fr. epistolâs, mirifice corruptas viderem, & ad me allatum esse Sorbonicâ in Bibliotheca latere codicem satis vetustum, qui eas contineret, non mediocrem ex illo speravi fructum capi posse. Sed præter unam alteramve lectionem alicujus pretii, nihil, quod vellem tollere, peperit: neque alius Læretæ fuit, ad quem confugerem. Olivæus.

orbi non erunt. Reliqua, ita mihi salus aliqua detur, potestatisque in patria moriendi, ut me lacrymæ non sinunt scribere. Etiam Terentiam velim tueare, mihiq; de omnibus rebus rescribas. Sis fortis, quoad rei natura patiatur. Idibus Junii, Thessalonica.

MARCUS Q. FRATRI S.

IV. **A**MABO te, mi frater, ne, si uno meo facto & tu, & omnes mei corruistis, improbitati & sceleri meo potius, quam imprudentiæ miseræque assignes. Nullum est meum peccatum, nisi quod iis credidi, a quibus nefas putaram esse me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar. Intimus, proximus, familiarissimus quisque aut sibi pertimuit, aut mihi invidit. Ita mihi nihil misero, præter fidem amicorum,¹ cautum meum consilium fuit. Quod si te satis innocentia tua, & misericordia hominum vindicat hoc tempore a molestia: perspicias profecto equaniam nobis spes salutis relinquatur. Nam me Pomponius, & Sextius, & Piso noster adhuc Thessalonica retinuerunt, cum longius discendere propter nescio quos motus vetarent. Verum ego magis exitum, illorum literis, quam spe certa expectabam. Nam quid sperem, potentissimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, pluribus invidis? De novis autem tribunis plebis est ille quidem in me officiosissimus Sextius, & spero, Curtius, Milo, Fadius,² Fabricius; sed valde ad-

vcr-

ARG. De perfidia, timore, & invidia amicorum congeritur, & quid sit sperandum de reductu, vere ad se perscribi cupit. Anno U. C. 695.

¹ Præter] Verbum obsuit, aut simile quid præ dolore omisit. Manut.

² Cautum meum consilium fuit] Hoc veritati repugnat. Ubique enim Cicero suum consilium execratur. Quare placet hic legi desuit. Quia ratione, ex eadem fiducia, duos partietes dealbamus. Nam & superiori sententiam suam formam damus, quæ sic inchoata aut potius decurtata est: & historie ferimus: ut perfidiam amicorum accuset, a

quibus proditus sit, & suam imprudentiam aut potius stultitiam damnet, quod iis crediderit, a quibus nunquam putaverit se deceptum iri. Utrumque illis verbis complexus est. Nullum est meum peccatum, nisi quod iis credidi, a quibus nefas putaram esse me decipi. Usus est autem hic Cicero *de officiis*. Hanc dicendi formam & alibi adhibuit, & lib. ad Att. III. epist. 15. ubi legitur: *Hic mihi primum meum consilium desuit, sed etiam obsuit*. Malasp.

³ Fabricius] Illud recepit Lambinus, admonente Manutio: nam alii, *Gratidius*.

versante Clodio: qui etiam privatus eadem manu poterit conciones concitare: deinde etiam intercessor parabitur. Hæc mihi proficicenti non proponebantur: sed sæpe triduo summa cum gloria dicebar esse rediturus. Quid tu igitur? inquires. Quid? multa convenerunt, quæ mentem exturbarent meam: subita defectio Pompeji, alienatio consulum, etiam pratorum timor, ⁴ publicanorum arma. Lacrymæ meorum me ad mortem ire prohibuerunt: quod certe & ad honestatem, & ad efugiendos intolerabiles dolores fuit aptissimum. Sed de hoc scripsi ad te in ea epistola, quam Phaethonti dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum & laborem detrusus es, quantum nemo unquam, si relevare potes communem casum misericordia hominum, ⁵ scilicet incredibile quiddam assequeris. Sin plane occidimus: me miserum! ego omnibus meis exitio fuero, quibus ante dedecori non eram. Sed tu, ut ante ad te scripsi, perspice rem, & pertenta: & ad me, ut tempora nostra, non ut amor tuus fert, vere perscribe. Ego vitam, quoad putabo tua interesse, aut ad spem servandam esse, retinebo. Tu nobis amicissimum Sextium cognosces; credo tua causa, vel Lentulum, qui erit consul: quanquam sunt facta verbis difficiliora. Tu & quid opus sit, & quid sit, videbis. Omnino, si tuam solitudinem communemque calamitatem nemo depexerit, aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit. Sin te quoque inimici vexare cœperint, ⁶ ne cessaris: ⁷ non enim gladiis mecum, sed litibus agetur. Verum hæc absint velim. Te oro, ut ad me de omnibus rebus scribas, & in me animi potius aut consilii putes minus esse, quam antea; amoris vero, & officii non minus.

⁴ *Publicanorum arma*] Forte id est quod dixit, *propter nefcio quos motus*. Ex armis autem graviter exiit inter cives dissentio: & ad restituendum Ciceronem summa omnium consensio requirebatur. Verum quid si aliter distingatur, sic, inquam? *Alienatio consulum, etiam pratorum, timor publicanorum arma.* Mihi quidem placeret magis. *Manus.*
⁵ *Scilicet*] Hic ad affirmandum usurpatur, non ut interdum, cum ironia, que negan-

di vim habet. Potest etiam hic locus aliter distingui, nec inepte, sic: *si levare poterit communem casum, misericordia hominum scilicet, incredibile quiddam, &c. Idem.*

⁶ *Ne cessaris*] Ne sis languidior, sed strenue resistas. *Idem.*

⁷ *Non enim gladiis*] Se ipsum nominat, cum de fratre intelligat; quod eandem utriusque fortunam ducat. Non, inquit, me, hoc est te, gladiis, sed litibus petent.

EPI.

EPISTOLARUM
AD Q. FRATREM
LIBER II.

MARCUS Q. FRATRI S.

I. PISTOLAM, quam legisti mane dederam. **I.** Sed fecit humaniter Licinius, quod ad me, misso senatu, vesperi venit, ut si quid esset actum, ad te (si mihi videretur) perscriberem. Senatus fuit frequentior, quam putabamus esse posse mense Decembri sub dies festos. Consulares nos fuimus, & ¹ duo consules designati, P. Servilius, M. Lucullus, ² Lepidus, Volcatius, ³ Glabrio, ⁴ prætores. Sane frequentes fuimus, omnino ad ducentos. Commorat expectationem ⁵ Lupus. Egit causam ⁶ agri Campani sane accurate. Auditus est magno silentio. Materiam rei non ignoras. Nihil ex ⁷ nostris actionibus prætermisit. Fuerunt nonnulli aculei in C. Cæsarem, contumeliam in ⁸ Gellium, **F** lium,

Tom. IX.
ARGUMENTUM. Commemorat quid in senatu sit actum, referente primum Lupo de lege C. Cæsaris, qua agrum Campanum plebi Romanæ dividi tulerat, deinde Racilio de iudiciis, utrum ante, an vero post ædilitia comitia habenda sint. *Anno U.C. 696.*
¹ *Duo consules designati*] Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus, L. Martius Philippus: quos immisceat consularibus. *Manus.*
² *Lepidus*] Non M. Lepidus, qui postea triumvir perendæ reipublicæ fuit, qui nominari non potuit inter consulares, cum non nisi multis post annis consul fuerit; sed Man. Lepidus, qui consulatum gesserat cum L. Volcatio Tullio. *Manus.*
³ *Glabrio*] Man. Acil. Glabrio, qui anno ante Lepidum & Volcatium cof. fuerat. *Idem.*
⁴ *Prætores*] Cum ex prætoribus neminem nominet, apparet omnes assuisse. *Idem.*

⁵ *Lupus*] P. Rutilius Lupus. *Idem.*

⁶ *Agri Campani*] C. Cæsar in consulatu legem tulerat, ut ager Campanus, & qui publicus erat, & qui possidebatur a privatis, plebi divideretur: divitique consul ipse partem ejus agri publicam. Reliquam a privatis emi pecunia publica oportebat. A quo Lupi trib. pl. voluntas cum abhorreret, disputavit in senatu contra legem Cæsaris accurate. Vide hic ep. 5. & ep. 9. lib. I. Fam. ad Lentulum.

⁷ *Nostris actionibus*] Laudavit omnia, quæ acta sunt a me in consulatu, ne ager Campanus P. Servilii Rullii tribuni pl. lege veniret. *Idem.*

⁸ *Gellium*] L. Gellium crederem, qui cum Cn. Cornelio Lentulo consul fuit: sed cum inter consulares nominasset. Aut igitur alius Gellius est: aut, si consularis est, non assuit in senatu. *Idem.*